

Włodzimierz Skukowski

Święci Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej

Studia Warmińskie 39, 495-498

2002

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ŚWIĘCI ROSYJSKIEJ CERKWI PRAWOSŁAWNEJ

*„Ruś święta i prawosławna
Twoje zbawienie w wierze”*

Prawosławni historycy Cerkwi Prawosławnej wyróżniają cztery okresy: Kijowski, Moskiewski, Synodalny i XX wieku.

Okres Kijowski wiąże się z czasem panowania księcia kijowskiego Włodzimierza, za którego Ruś Kijowska w roku 988 przyjęła chrześcijaństwo obrządku bizantyjskiego. Okres ten wydał pierwsze pokolenie ruskich świętych. Do tego pokolenia należą: św. Olga, św. Włodzimierz, św. Antoni i św. Teodozjusz (mnisi z Pustelni Peczerskiej w Kijowie), św. Borys i Gleb oraz pierwsi metropolici Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej św. Michał i św. Ilarion.

Współczesna hagiografia Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej wykazuje duże zainteresowanie żywotami ruskich i rosyjskich świętych. W ostatnim dziesięcioleciu XX wieku został wydany w Moskwie 3-tomowy słownik encyklopedyczny *Chrześcijaństwo*¹.

Na uwagę zasługuje fakt, że w trzecim tomie tego słownika jest wykaz imienny świętych Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej². Pod patronatem Patriarchatu Moskiewskiego ukazała się publikacja *Żywoty i dzieła ruskich i rosyjskich świętych*³, dotycząca najbardziej czczonych świętych od X do XX wieku.

Do grona szczególnie czczonych świętych we współczesnej Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej należą św. Sergiusz z Radoneża i św. Serafim z Sorowa, którzy pozwalają zrozumieć tajemnice życia monastycznego współczesnej Rosji. Radoneż — w dawnych czasach niewielka wieś (86 wiorst) na północ od Moskwy. Natomiast miejscowość Sorowo znajduje się na południe od miasta Niżni Nowograd. Od dawnych nazw geograficznych pochodzą nazwiska świętych, z którymi spotykamy się św. Sergiusz Radoneżski i św. Serafim Sorowski.

Większość prac teologicznych, dotyczących życia i działalności świętych należy do okresu przedrewolucyjnego i znajduje się w księgozbiorach starodruków w archiwach rosyjskich. Dlatego nasze rozważania opieramy na opracowaniach

¹ Христианство, Энциклопедический словарь, Т. 1–3, Москва, 1993–1995.

² Христианство, Энциклопедический словарь, Т. 3, Москва, 1995, s. 576–698.

³ Жития и деяния русских святых, Москва, 1993.

polskich, wydanych w roku 1999. Pierwsza publikacja pod tytułem *Anioł na ziemi — życie świętego Sergiusza z Radoneża* autorstwa Jarosława Charkiewicza⁴. Natomiast drugie opracowanie *Święty Serafim Sorowski*⁵ jest dziełem zespołu autorów. Autorzy tych opracowań należą do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego. Te opracowania zawierają ogromny materiał faktograficzny, dotyczący życia ruskich świętych mnichów. Dlatego naszą uwagę kierujemy na zasadnicze momenty ich ziemskiego pielgrzymowania, pozostawiając głębsze refleksje teologom.

I. ŚW. SERGIUSZ Z RADONEŻA

Św. Sergiusz z Radoneża żył w latach 1314–1392. Jest to okres Rusi Moskiewskiej. W tym czasie stolicą metropolitalną zostaje najpierw miasto Włodzimierz (200 km na wschód od Moskwy), a później Moskwa. Po zwycięstwie nad Tatarami, na Kulikowym Polu w roku 1380, Rosyjska Cerkiew Prawosławna uzyskała prawo powołania samodzielnego Patriarchatu Moskiewskiego (decyzja Konstatynopola). W takich warunkach historycznych tworzył działo św. Sergiusz z Radoneża.

Św. Sergiusz z Radoneża urodził się w zamożnej rodzinie bojarskiej na terenie Księstwa Rostowskiego. Na chrzcie otrzymał imię ewangeliczne Bartłomiej. Rodzice Maryja i Cyryl byli ludźmi wyjątkowej pobożności. Pragnieniem ich życia było, ażeby ich syn Bartłomiej został powołany do służby Bożej⁶. *Świętość ich spowodowała, iż w roku 1995 Rosyjska Cerkiew Prawosławna zaliczyła ich do grona świętych.*

Następuje okres kształtowania osobowości przyszłego świętego w procesie kształcenia. Uczył się w szkole cerkiewnej pod patronatem biskupa miasta Rostowa. W tym czasie doszło do spotkania młodego Bartłomieja ze starcem — mnichem. Od tego momentu obserwujemy jego zainteresowanie literaturą o treści religijnej, a także tajemnicami życia mniszego (modlitwa i posty). W stosunku do innych był serdeczny i uprzejmy, dzielił się ze wszystkimi co posiadał. W sercu młodzieńca zrodziło się w końcu pragnienie życia mniszego⁷.

Po upadku Księstwa Rostowskiego rodzina przeprowadziła się i zamieszkała we wsi Radoneż, która znajdowała się wśród lasów. Rodzina Bartłomieja zamieszkała w pobliżu cerkwi Bożego Narodzenia⁸.

U schyłku życia rodzice Bartłomieja złożyli śluby zakonne. Po ich śmierci ich syn odprawił 40-dniowe nabożeństwo za zmarłych rodziców. W roku 1337 w gęstwinie borów podmoskiewskiej wsi zbudował kapliczkę, która została

⁴ J. Charkiewicz, *Anioł na ziemi — Życie świętego Sergiusza z Radoneża*, Hajnówka 1999.

⁵ H. Gabriel (Hagioryta), M. Jakimiuk, J. Misiejuk, *Święty Serafim Sorowski — żywot i pouczenia*, Hajnówka 1999.

⁶ J. Charkiewicz, jw., s. 8–9.

⁷ Tamże, s. 10–16.

⁸ Tamże, s. 7–20.

poświęcona Świętej Trójcy. Ten rok uważany jest za czas założenia ławry Troicko-Siergiejewskiej. To była pustelnia — miejsce modlitwy i postu. Tam w wieku 23 lat złożył śluby zakonne. Nadano mu nowe imię Sergiusz. W działalności mniszej kierował się nauką Ojców Kościoła, a szczególnie świętego Bazylego Wielkiego⁹.

Okres budowy pustelni św. Trójcy był w życiu św. Sergiusza czasem nieustannej modlitwy i wyczerpanej pracy fizycznej. Po przyjęciu święceń kapłańskich został przeorem tej pustelni¹⁰. Wraz z innymi mnichami podjął życie w pełni ascetyczne. Posiadał charyzmat czynienia cudów. Zachowały się relacje o wskrzeszeniu zmarłego chłopca, obronę przed działaniem duchów egzorcyzmu¹¹. Sergiusz występował jako rozjemca w walkach książąt ruskich. Udzielił błogosławieństwa Dymitrowi, które zadecydowało o zwycięstwie wojsk ruskich nad Tatarami w roku 1380¹². Na skutek tego zwycięstwa po 200 latach tatarskiej niewoli Ruś odzyskała wolność.

Św. Sergiusz miał w nocy podczas modlitwy przed obrazem Matki Bożej¹³, widzenie w blasku silniejszego od słońca, a Maryja miała do niego powiedzieć: *Że nigdy nie pozostawię tego miejsca, będzie się ono zawsze znajdować pod moją opieką*. Po tym objawieniu wprowadzono praktykę odprawiania nocnego maryjnego czuwania każdego piątku. Św. Sergiusz zmarł w roku 1392. Pochowano go z prawej strony przy ołtarzu Świętej Trójcy.

W roku 1442 nastąpiło otwarcie relikwii świętego i złożenia ich do grobowca i umieszczenie w Soborze Świętej Trójcy. W roku 1452 odbyła się jego kanonizacja.

Należy wspomnieć, że w okresie rządów komunistycznych nastąpiła profanacja relikwii św. Sergiusza (1919 r.). Wtedy zamilkły dzwony klasztoru, aż do roku 1946. Klasztor zamknięto.

Zachowało się kilka żywotów świętego, opracowanych przez mnichów, jego współbraci. Najstarszy został opracowany na świętej Górze Atos¹⁴. Ten krótki zarys żywota św. Sergiusza mówi o bardzo bogatej osobowości świętego mnicha-człowieka.

II. ŚW. SERAFIM Z SOROWA

Kolejny święty — św. Serafim z Sorowa urodził się w bogatej rodzinie kupieckiej w mieście Kursk w roku 1759. Na chrzcie świętym nadano mu imię Prochor. Jego rodzice na swój koszt wybudowali wspaniałą świątynię św. Sergiusza z Radoneża. W wieku 17 lat przyszły święty odkrył powołanie do życia zakonnego. Otrzymał zgodę i błogosławieństwo matki i miedziany krzyż, który nosił na piersi

⁹ Tamże, s. 23–24.

¹⁰ Tamże, s. 33–37.

¹¹ Tamże, s. 42–44.

¹² Tamże, s. 59–64.

¹³ Tamże, s. 70–72.

¹⁴ Tamże, s. 83–85.

do końca życia. Uczył się duchowości w Pieczerskiej Ławrze w Kijowie, a po tym wrócił do klasztoru w Sorowie. Po ośmiu latach przyjął śluby zakonne i imię Serafim. Głównym zajęciem braci-mnichów w sorowskiej pustelni była modlitwa i studiowanie pism św. Ojców¹⁵.

O jego ascezie może świadczyć fakt modlitewnego czuwania przez tysiąc dni na kamieniu w pozycji klęczącej. Przez 15 lat trwał w milczeniu. Święty wierzył, że dobro może czynić mocą Ducha Świętego. Zmarł wczesnym rankiem w roku 1833 na modlitwie przed obrazem NMP „Umilenie”¹⁶. Pochowano go w Soborze Zaśnięcia NMP.

Akt kanonizacji nastąpił w roku 1903. Była to ostatnia kanonizacja przed rewolucją 1917 roku. Relikwie św. Serafima Sorowskiego zostały przeniesione do klasztoru w Diwiejewie (nieдалeko Sorowa). Na kanonizacji był obecny car Mikołaj II, który ufundował okazały grobowiec¹⁷.

Dopiero po 70 latach relikwie św. Serafima Sorowskiego — w roku 1991 — zostały odnalezione i zwrócone Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej. Przyczyniło się to do odnowienia kultu tego świętego i do poznania jego dziedzictwa teologicznego.

Na uwagę zasługuje jego dzieło *O sensie życia chrześcijańskiego*¹⁸. Ta praca stanowi duchowy testament św. Serafima, spisana przez uzdrowionego przez świętego Nikołaja Motowilowa¹⁹ w roku 1831. Św. Serafim Sorowski posiadając dar prorocstwa, przewidział okres prześladowań religijnych w Rosji N. Motowil przekazuje nam to słowami św. Serafima Sorowskiego, który powiedział: *że będzie takie cierpienie, jakiego nie było od początku świata... Nadejdzie taki czas, że Aniołowie nie będą nadązać z przyjmowaniem dusz*²⁰.

Zarówno św. Sergiusz z Radoneża oraz św. Serafim z Sorowa, a także inni święci prawosławni godni są naszej większej uwagi.

THE SAINTS OF THE RUSSIAN ORTHODOX CHURCH

SUMMARY

The description of secular and monastic life of St. Sergiusz from Radoneż (1313–1392) and St. Serafin from Sorowo (1759–1833) was presented in the article. The aspects of moulding monk's spirit (prayer, fast, manual work) and the forms of missionary work are pointed out. St. Sergiusz from Radoneż — a founder of Russian Czestochowa (Ławra Troice-Sergiejeewa) and a grat St. Mary's warhipper. St. Serafim from Sorowo — a wonder — worker and a Russian prophet. In the liturgical calendar of the Russian Orthodox Church St. Sergiusz Radoneżski and St. Serafin Sorowski take an honourable place in the hearts of the faithful.

¹⁵ H. Gabriel (Hagioryta), M. Jakimiuk, J. Misiejuk, jw., s. 9–16.

¹⁶ Tamże, s. 17–21.

¹⁷ Tamże, s. 27–33.

¹⁸ Tamże, s. 39–78.

¹⁹ Tamże, s. 79–87.

²⁰ Tamże, s. 83.